

Максим Блакитний

ДО ІСТОРІЇ ВИЛУЧЕННЯ РАДЯНСЬКОЮ ВЛАДОЮ ЦІННОСТЕЙ ІЗ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ (1921 р.)

DOI: 10.5281/zenodo.5089659

© М. Блакитний, 2021. СС BY 4.0

Мета статті – висвітлення грабіжницької політики державного терору радянської влади щодо примусового вилучення цінностей із дорогоцінних металів у цивільного населення, церковних громад та монастирів на Чернігівщині в 1921 р. На початку 20-х рр. ХХ ст. керівництво радянської Росії бере злочинний курс на масову конфіскацію виробів із дорогоцінних металів, коштовного каміння. Це була масштабна кампанія з вилучення цінного майна в населення, а в її рамках проводили конфіскацію цінностей у Церкви, що супроводжували антирелігійною пропагандою. Якщо в 1918–1920 рр. більшовики проводили конфіскації під час військових дій, то в 1921–1922 рр. масовий грабунок населення відбувався в мирний час, але із залученням армії. Безпрецедентна акція з вилучення дорогоцінних металів у цивільного населення, церковних громад та монастирів проходила в кілька етапів. Рішення про початок злочинної кампанії з конфіскації виробів із дорогоцінних металів приймав уряд РСФРР – Рада народних комісарів, а впроваджували чиновники-маріонетки радянської України. Кампанія з вилучення цінностей проходила у 12 повітах Чернігівської губернії. **Наукова новизна** публікації полягає в тому, що вперше були оприлюднені окремі документи з Державного архіву Чернігівської області, які висвітлюють особливості першого етапу вилучення дорогоцінного майна в населення і монастирів на Чернігівщині. Пропоновані документи розкривають окремі епізоди примусового вилучення цінностей у цивільного населення Чернігова, початок грабунку церков і монастирів (на прикладі конфіскації срібної раки св. Феодосія з Борисоглібського собору Чернігова й майна Максаківського монастиря в Сосницькому повіті), спроби порятунку культурних цінностей Максаківського монастиря науковцями та музейниками В. Шугаєвським і Б. Пилипенком. Рішення про вилучення й конфіскацію приймала колегія Чернігівської губернської надзвичайної комісії. Речі передавали в Чернігів до губернського фінвідділу. Надалі, світське й культове срібло відправляли в ГОХРАН (Москва). У цивільного населення вилучали прикраси, побутові речі, гроші, а в церквах і монастирях – шедеври українського золотарства, духовні святині, срібні оклади ікон, предмети культу. **Висновки.** Початок проведення конфіскацій по церквах і монастирях виробів з дорогоцінних металів стало прологом великої антицерковної кампанії 1922 р., яку супроводжував масовий грабунок церков Чернігівської губернії. Унаслідок примусового вилучення коштовного майна в 1921 р. Чернігівщина й український народ втратили велику кількість матеріальних цінностей, культурно-мистецьких, духовних творів та святинь.

Ключові слова: цінності, срібло, Чернігівська губернія, церква, монастир.

На початку 20-х рр. ХХ ст. більша частина України, як і Чернігівщина, були захоплені і окуповані радянською Росією. Восени 1920 р. завершилася польсько-радянська війна. Злочинна влада більшовиків продовжила використовувати пе-

ревірений метод керування – терор і грабунок населення з вилученням майна та матеріальних цінностей. Керівництво РСФРР взяло злочинний курс на масову конфіскацію виробів із дорогоцінних металів (золото, срібло, платина), коштовного каміння. Це була масштабна кампанія з вилучення коштовного майна в населення, а в її рамках проводили конфіскацію цінностей у Церкві, яку супроводжувала антирелігійна пропаганда. Влада намагалася надати своїм діям вигляду законності, використовуючи для цього пропаганду і маніпуляції.

Якщо в 1918–1920 рр. більшовики проводили конфіскації під час військових дій, то в 1921–1922 рр. масовий грабунок населення відбувався в мирний час, але із залученням армії. Безпрецедентна акція з вилучення дорогоцінних металів у цивільного населення, церковних громад та монастирів проходила в кілька етапів. Більшовицька влада продовжувала відпрацьовувати сценарії і методи майбутніх злочинних кампаній.

Загальні праці про перебіг антирелігійної кампанії на території радянських Росії та України були висвітлені у роботах В. Даниленка¹, В. Пашенка². Особливості проведення цієї кампанії на місцевому рівні, і зокрема, на території Чернігівської губернії, до нашого часу залишаються фактично недослідженими. Винятком є збірка документів «Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр. Збірник документів і матеріалів»³, яку підготували й оприлюднили 2010 р. співробітники Державного архіву Чернігівської області (де серед іншого опублікували 39 документів переважно 1922–1923 рр. про вилучення церковних цінностей) та стаття О. Ванжули про Спасо-Преображенський собор Чернігова у 20-х рр. ХХ ст. (де наведено опис майна храму за 1921 р. і містяться матеріали про конфіскацію цінностей у 1922 р.)⁴.

Рішення про початок злочинної кампанії з конфіскації виробів із дорогоцінних металів приймав уряд РСФРР – Рада народних комісарів (В. Ульянов «Ленін», Л. Бронштейн «Троцький», Ф. Дзержинський, І. Джугашвілі «Сталін», Г. Чичерин, А. Луначарський, М. Крестинський, Б. Красин, Д. Курський), а впроваджували чиновники-маріонетки радянської України.

Кампанія з вилучення цінностей проходила в 12 повітах Чернігівської губернії, а саме у Борзенському, Глухівському, Городнянському, Козелецькому, Конотопському, Кролевецькому, Ніжинському, Новгород-Сіверському, Остерському, Сосницькому, Чернігівському й Шосткинському. Стародубський, Новозибківський, Мглинський, Почепський і Суразький повіти Чернігівщини з 1919 р. перебували в складі Гомельської губернії.

У Державному архіві Чернігівської області зберігають документи, які висвітлюють проведення першого етапу грабівницької кампанії (1921 р.). Окремі з них (№ 3, № 5) свого часу були підготовлені ДАЧО й оприлюднені, але не в повній мірі, містять неточності в назвах⁵. Так, у фонді Р-305 «Чернігівська губернська контрольна комісія та робітничо-селянська інспекція» міститься справа за № 1859 – про конфіскацію матеріальних цінностей у населення й Церкви. Вона містить кілька десятків документів, які охоплюють лютий–грудень 1921 р. Документальні матеріали ілюструють особливості першого етапу вилучення дорогоцінного майна у населення й монастирів на Чернігівщині.

Пропоновані документи висвітлюють окремі епізоди процесу примусового вилучення цінностей у цивільного населення Чернігова (№ 1–2), початок грабунку церков і монастирів (на прикладі конфіскації срібної раки св. Феодосія з Бо-

¹ Даниленко В. М., Касьянов Г. В., Кульчицький С. В. Сталінізм на Україні. 20–30-ті роки. Київ, 1991. 342 с.

² Пашенко В. Більшовицька держава і православна церква в Україні. 1917–1930-ті роки. Полтава, 2004. 336 с.

³ Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр. Збірник документів і матеріалів. Чернігів, 2010. 408 с.

⁴ Ванжула О. Доля чернігівського Спасо-Преображенського собору за часів міжконфесійного протистояння у 20-х рр. ХХ ст. *Сіверянський літопис*. 2017. № 4. С. 94–106.

⁵ Радянська влада та православна церква... С. 258–259, 312.

рисоглібського собору Чернігова і майна Максаківського монастиря у Сосницькому повіті, № 3–4), спроби порятунку культурних цінностей Максаківського монастиря науковцями та музейниками В. Шугаєвським і Б. Пилипенко (№ 5). Так, на початку 1921 р. розпочали вилучення цінностей у населення, восени того ж року – у монастирів. Рішення про вилучення й конфіскацію приймала колегія Чернігівської губернської надзвичайної комісії («губЧК») на чолі з головою Бісоном. Речі передавали в Чернігів до губернського фінвідділу (займав частину приміщення колишнього Державного банку). Відповідну роботу проводили повітові відділи ЧК і фінустанов. Склалися загальні акти конфіскованих речей по кожному повіту – окремі списки світських і культових цінностей. Вироби з дорогоцінних матеріалів доправляли до Чернігова, де їх перевіряли, зважували, оцінювали та пакували. Світське і культове срібло відправляли в ГОХРАН (Москва), деяку частину до Харкова (Управління Уповнаркомфіна). По мірі вилучення й накопичення цінностей їх партіями відправляли за межі Чернігівщини. У цивільного населення (колишні заможні стани, «вороги революції») вилучали прикраси, побутові речі (столове приладдя, годинники, нагороди, хрестики), гроші. У церквах і монастирях конфісковували шедеври українського золотарства, духовні святині (раки з мощами), срібні оклади ікон, предмети культу. Так, за неповними даними, тільки в Сосницькому повіті в 1921 р. вилучили майже 60 кг. срібла, а конфіскована срібна рака св. Феодосія з Борисоглібського собору Чернігова важила понад 172 кг.

У Чернігові активними учасниками кампанії були Є. Миревич і Л. Павлова (представниці робітничо-селянської інспекції), Димов (скарбник губок), Л. Качайло (головний касир губфінвідділу), Г. Красноперський і В. Цитович (контролери), Л. Богданов і І. Галимський (касири), П. Кулага і К. Турбель (рахівники), А. Репкин (ювелір-оцінювач), А. Фрунза, А. Злобинський.

Початок проведення конфіскації по церквах і монастирях виробів із дорогоцінних металів став прологом великої антицерковної кампанії 1922 р., яку супроводжував масовий грабунок церков на території Чернігівської губернії.

Отже, унаслідок примусового вилучення коштовного майна в 1921 р. Чернігівщина й український народ втратили велику кількість матеріальних цінностей, значну частину серед яких становили культурно-мистецькі, духовні твори та святині.

* * *

№ 1

ОПИСЬ

ценностей конфискованных согласно постановления Коллегии
и подлежащих сдаче в Губфинотдел.

I. У гр. ПАЛЕЯ:		
1	Золотая без пробы шейная дамская цепочка	1 шт.
2	“ цепочка мужская дутая	1 шт.
3	Жемчуг в низках	5 низок
4	Золотое обручальное кольцо мужское	1 шт.
5	Золотых колец дамских с разноцветными камнями, из них 2 пол.	3 шт.
6	Золотых серег с белыми камнями	1 пара
7	Золотой брелок	1 шт.
8	Золото-лом	1 кусоч.
9	Золотая без пробы брош-арфа	1 шт.
10	Золотой браслет-цепь	1 шт.
11	Серебрян. дамское портмонэ	1 шт.
12	Серебрян. столовых ложек	5 шт.
13	“ чайных ложек	5 шт.
14	“ рюмочек	8 шт.
15	Мелкого жемчуга	1 низка

2. У гр. ТАРАПАТЫ:		
1	Золотых плоских колец, из коих 1 шт. б/пр	3 шт.
2	“ колец с разноцветными камнями	5 шт.
3	“ браслет-цепь	1 шт.
4	“ брошь б/пр. с разноцветными камнями	1 шт.
5	“ браслет-цепь	1 шт.
3. У гр. МИНЗЕРА:		
1	Металлич. (серебр.) брелок-дощечка	1 шт.
2	Бронзовый браслет-цепь	1 шт.
4. У гр. ГЕРШМАНА:		
1	Иностран. серебрян. монет	6 шт.
2	Облигации в 5% в 500 р.	1 шт.
3	“ “ “ 100 “	3 шт.
4	“ “ “ 50 “	2 шт.
5	“ “ “ 40 “	1 шт.
6	Золотых б/пр. медальонов	2 шт.
7	Медальон с эмалевой накладкой и одним большим камнем	1 шт.
8	Золотых запонок	1 пара
9	Золотых б/пр. серег двойных с 4 бриллиантами	1 пара
10	Серьги белого металла с белыми камнями	1 пара
11	Золотое без пробы дамское кольцо с жемчугом	1 шт.
12	Золотых колец с белыми камнями	4 шт.
13	“ б/пр. кольцо с разными камнями	1 шт.
14	“ детское колечко без камня	1 шт.
15	“ б/пр. мужское кольцо с одним вынутым камнем и 2-мя недостающими	1 шт.
16	“ пенснэ	1 шт.
17	“ дамская шейная цепочка с 14-ю жемчужинами	1 шт.
18	“ “ “	1 шт.
19	“ мужская цепочка	1 шт.
5. У гр. ЛЕЩЕНКО:		
1	Серебряных рюмок	3 шт.
2	“ столовых ложек	6 шт.
3	“ чайных ложек	6 шт.

ПРЕДГУБЧЕКА [подпись]
 БУХГАЛТЕР [подпись]
 СЕКРЕТАРЬ [подпись]

(Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО). Ф. Р-305. Оп. 1. Спр. 1859. Арк. 6–6 зв.)

№ 2
 АКТ

1921 года Марта 3 дня означенные выше ценности были проверены и приняты Глав. Кассиром Л. С. КАЧАЙЛО в присутствии Завраскоподом А. А. ФРУНЗЫ, Ст. Контролера Г. П. КРАСНОПЕРСКОГО, Представителя от Ракреинспекции Помощ. Контролера Л. А. ПАВЛОВОЙ и Казначая Губчека т. ДЫМОВА при чем все оказалось, как указано выше в сей описи. ПОСТАНОВЛЕНЮ: драгоценные вещи и Заем свободы в 500 р. поставить на переходящие

ценности, а заем Свободы мелкие достоинства зачислить в доход Республики в сумме – 440 руб. выдал соответствующую квитанцию Казначеем Губчека.

ЗАВРАСКАСПОДОМ [подпись] Ст. Контролер [подпись]
Представитель Ракреинспекции [подпись]
Казначей Губчека [подпись]
Гл. Кассир [подпись]

(ДАЧО. Ф. Р-305. Оп. 1. Спр. 1859. Арк. 6 зв.)

№ 3

АКТ

Октября 31 1921 года явился в Раскаспод Черниговского Губфинотдела т. КОРОБЕЦ и пред“явил отношении Отдела Управления от 7 Октября с.г. за № 4713 Черниговского Губисполкома и представил серебрянную раку от мощей Феодосия весом *десять пудов 19 ф.* оцененную в сумме *сорок один миллион девятьсот тысяч руб.*

Прием производился в присутствии Завраскаспода – А. А. ФРУНЗЫ, Ст. Контролера – Г. П. КРАСНОПЕРСКОГО, Кассира – Л. БОГДАНОВА, Представитель Р.К.И. МИРОВИЧ, Представителя Губисполкома т. КОРОБЕЦ и Ювелира-Оценщика – РЕПКИНА.

ПОСТАНОВЛЕНО: Раку зачислить в доход Казны, поставить на ценности и отослать в Центр.

Акт составить в 4-ь экземплярах и один из них вручить т. КОРОБЕЦ,

ЗАВРАСКАСПОДОМ [подпись]
Ст. КОНТРОЛЕР [подпись]
КАССИР [подпись]
ПРЕДСТАВИТЕЛЬ Р.К.И. [подпись]
ЮВЕЛИР-Оценщик [подпись]
Представител.Губисполкома [подпись]

(ДАЧО. Ф. Р-305. Оп. 1. Спр. 1859. Арк. 40)

№ 4

АКТ

1921 года Ноября 22 дня явился в Раскапод Черниговского Губфинотдела Главный Бухгалтер Сосницкого Уфинотдела – т. ЛИПНИЦКИЙ представил при отношении от 19 Ноября 1921 года за № 1997 при 1 описях следующие ценные вещи:

		Вес	Оценка
1.	Риза серебрянная позолоч. без камней	10 ф. 12 з.	1.518.000 руб.
2.	“ “ “ с 3 золотыми звезд. из них I звезда с 19 бриллиантами, оцененная в 12.000.000 руб., 2 звезды с 32 алмазами, оцененная в 4.000.000 руб., I брошь с 12 жемчугами и I бирюзовым камнем, оценен. в 600.000 р. I серебр. брошь с 22 гранатами, оценен. в 50.000 р. вес ризы	8 фун. 60 з.	1.290.000 руб.
3.	Риза серебрянная весом 82 зол.	82 з.	123.000 руб.
4.	Риза серебрянная весом 90 зол.	90 з.	135.000 руб.
5.	Риза серебрянная (<i>позолочен</i>) весом 3 ф. 60 з.	3 фун. 60 з.	540.000 руб.
6.	Риза серебрянная с поддельным камнем	6 фун.	900.000 руб.
7.	Венец серебр. вызолочен.	3 фун. 48 з.	525.000 руб.
8.	Риза серебрянная позолочен.	7 фун. 8 з.	1.062.000 руб.

9.	Риза серебряная	2 фун. 78 з.	417.000 руб.
10.	Кадильница сербр.	90 з.	135.000 руб.
11.	Лампадка серебр. Весом	1 фун. 54 з.	232.000 руб.
12.	Риза серебрянная позолоченная	3 фун. 66 з.	549.000 руб.
13.	Риза серебряная	1 фун.	150.000 руб.
14.	Риза серебрянная с поддельными камнями	1 фун. 60 з.	240.000 руб.
15.	Риза серебрянная с поддельными камнями	1 фун. 6 з.	159.000 руб.
16.	“ “	1 фун. 26 з.	189.000 руб.
17.	Риза серебрян.	91 з.	137.500 руб.
18.	Риза серебрян. с поддельным камнем	1 фун. 60 з.	240.000 руб.
19.	Риза серебрян.	2 фун. 6 з.	309.000 руб.
20.	Ковчег з 5 крестами и гробиком серебр. поз. с поддельными камнями весом	6 фун. 48 з.	975.000 руб.
21.	Ковчек серебрян. с 5 крестами и гробиком с крышкой и выдвигаемым ящиком	5 фун. 29 з.	793.500 руб.
22.	Ковчек серебрян. с 5 крестами и гроб с крышкой и выдвигаем. Ящиком	3 фунт. 22 з.	483.000 руб.
23.	Риза серебрянная весом	63 з.	94.500 руб.
24.	Риза серебрянная весом	3 фун.	450.000 руб.
25.	Риза серебрянная	2 ф. 35 з.	352.500 руб.
26.	Риза серебряная	71 з.	106.500 руб.
27.	Риза серебрян.	1 ф. 32 з.	198.000 руб.
28.	Риза серебрян. Позолоченная	1 ф. 18 з.	178.000 руб.
29.	Риза серебрянная весом	1 ф. 6 з.	159.000 руб.
30.	Риза серебряная	1 ф. 3 з.	154.500 руб.
31.	Риза серебрянная позолоченная	3 ф. 43 з.	514.500 руб.
32.	Риза серебрянная позолоченная с эмалью и ажурным серебром	1 ф. 6 з.	159.000 руб.
33.	Риза серебрян.	1 ф. 44 з.	216.000 руб.
34.	Риза серебряная	84 з.	126.000 руб.
35.	Риза серебрянная позолоченная	1 ф. 18 з.	177.000 руб.
36.	Риза серебрянная	1 ф. 42 з.	213.000 руб.
37.	Риза серебряная	1 ф.	150.000 руб.
38.	Риза серебрянная позолоченная с подельн. кам.	4 ф. 50 з.	675.000 руб.
39.	Риза серебрянная позолоченная	4 ф. 36 з.	654.000 руб.
40.	Риза серебрянная позолоченная	1 ф. 16 з.	174.000 руб.
41.	Риза серебрянная позолоченная с эмалью	1 ф. 24 з.	186.000 руб.
42.	Риза серебрян. Позолоченная	2 ф. 90 з.	435.000 руб.
43.	Риза серебрян.	1 ф. 14 з.	171.000 руб.
44.	Риза серебрянная позолоченная	90 з.	135.000 руб.
45.	Риза серебрянная позолоченная	1 ф. 24 з.	186.000 руб.
46.	Риза серебряная	75 з.	112.500 руб.
47.	Риза серебрян. Позолоченная	72 з.	108.000 руб.
48.	Риза серебрянная позолоченная	3 ф. 59 з.	538.500 руб.
49.	3 серебрянных позолоченных тарелочки	60 з.	90.000 руб.
50.	Чаша серебрянная позолоченная	3 ф. 6 з.	459.000 руб.
51.	Тарелочки с дужкой серебрянной	2 ф. 51 з.	376.500 руб.

52.	Ложечка серебрянная весом	18 з.	27.000 руб.
53.	Чаша серебрянная позолоченная с эмалью	3 ф. 42 з.	513.000 руб.
54.	Ложечка серебрянная позолоченная	12 з.	18.000 руб.
55.	Тарелочка с дужкой серебрян. Позолоченной	1 ф. 42 з.	213.000 руб.
56.	Крест серебрянный позолоченный	1 ф.	150.000 руб.
57.	Украшение к ризе жемчугами из них I выпадает с разноцветными камнями	21 з. 54 д.	1.500.000 р.
58.	Единовержеский крест серебрян. позолоч. с 9 жемчугами и 4 цветными камнями	12 з. 72 д.	2.000000 р.
59.	Оправа к иконе серебряна 22 жемчугами	9 з. 30 д.	500.000 р.
60.	Крест серебрянный позолоч. весом	4 з. 42 д.	10.000 р.
61.	3 серебрянных венчика из них 2 позолочен. с простыми камнями	1 ф. 48 з.	222.000 р.
62.	Четырехугольник поломан. серебрян. позолоч.	27 з.	40.500 р.
63.	Венчик серебрянный позолочен.	12 з.	18.000 р.
64.	2 иконы серебрян.	3 з. 24 д.	5.000 р.
65.	Обшивка на ризы икон с настоящими и поддельн. жемчугами при них 2 алмаза 10 изумрудов больших и малых 10 рубинов в короне вес всей обшивки с камнями	66 з.	2.000.000 р.
66.	Лом серебра и I цепочка серебрянная	17 з.	25.500 р.
67.	Медаль серебряная	2 з. 72 д.	4.000 р.

Итого 67 предметов с оценкой на общую сумму сорок два миллиона пятьсот сорок семь тысяч рублей /42.547.000 руб./

Прием производился в присутствии Завраскасподом – А. А. ФРУНЗА, Ст. Контролер – Г. П. КРАСНОПЕРСКИЙ, Кассира т. ГАЛИМСКОГО, Представителя Р.К.И. т. ПАВЛОВОЙ, Ювелира-Оценщика – т. РЕПКИНА и Главного Бухгалтера Сосницкого Уфинотдела – С. ЛИПНИЦКОГО.

На все вышеупомянутое золото и серебро Сосницким Уфинотделом представлен также и акт 5-го Ноября 1921 года, при чем указанный в этом акте вес не отвечает натуре металла и Губфинотдел произвел взвешивание всех представленных ценностей непосредственно у себя.

Представитель Сосницкого Уфинотдела т. ЛИПНИЦКИЙ заявил, что несоответствие веса между определенными Губфинотделом и указанным в акте Сосницкого Уфинотдела произошло благодаря отсутствию у них точных весов, а при взвешивании ценностей они пользовались простым безменном.

ПОСТАНОВЛЕНО: все представленные вещи зачислить в доход Казны и поставить на переходящие ценности для отсылки в Центр.

ЗАВРАСКАСПОДОМ [подпись]

Ст. КОНТРОЛЕР [подпись]

КАССИР [подпись]

ПРЕДСТАВИТЕЛЬ Р.К.И. [подпись]

ЮВЕЛИР-ОЦЕНЩИК [подпись]

(ДАЧО. Ф. Р-305. Оп. 1. Спр. 1859. Арк. 53–53 зв., 54.)

№ 5

АКТ

огляду коштовних речей бувшого Максаковського монастиря в присутности зам. голови ГУБ – МУЗЕЯ учного-археол. т. ШУГАЄВСЬКОГО, інструктора ГУБМУЗЕЯ т. Пилипенко в предст. Р.К.І. т. МИРОВИЧ 11 грудня 1921 року.

При огляді речей відібраних ФІНВІДДІЛОМ при ліквідації Максаковського монастиря згідно пропозиції т. ЗАВГУБФІНВІДДІЛОМ, комісією в вищезазначеному складі визнано доконче необхідним зберігти для музеїв ЧЕРНІГІВЩИНИ нижче перераховані коштовні в науково-історично-археологічному відношенні РЕЧИ:

№ порядковий	№ по прийом. акту ГУБФНВ	
1.	18	Оклад ризи початка ХІХ в.
2.	16	“ – “ – “ полов. ХІХ в. мішаного стилю
3.	21	“ – “ – “ Богоматери; ренесанс, імітація поч. ХІХ ст.
4.	38	“ – “ – “ – “ с жемчугом і коралами ХVІІІ ст.
5.	27	“ – “ – “ місцевий ренесанс з ампиоло поч. ХІХ ст.
6.	25	о. ризи, ампир 1802 року.
7.	23	“ – “, рококо 1781 р.
8.	28	“ – “, імітація ренесансу 1806 р.
9.	24	о. ризи Богоматери 1804 р.
10.	7	“ – “ – “ – “ ампир 1794 р.
11.	52	“ – “ – “ – “ рококо, імітац. 1843 р.
12.	29	“ – “ – “ – “ рококо 1769 р.
13.	3	окл. ажур, тончайшої філігранної роботи з фініфтью
14.	8	Окл. 1806 р., мішаний ст.
15.	50	Окл. р. спасителя 1838 р.; імітація ХVІІІ в. з чернью.
16.	48	Окл. р. Богоматери 1827 р. іміт.; ренесансу.
17.	55	Хрест 1804 р; ампир.
18.	10	окл. р. Богоматери 2 пол. ХVІІІ ст.
19.	11	“ – “ – “ – “ бароко-ампир ХІХ віку. почат.
20.	49	окл.; тройца 1843 р.; ренесанс.
21.	51	Окл. р.; ангел; ренесанс з фініфтью.
22.	54	Окл. р.; кілька святих; рококо
23.	41	Вінчик з ікони ХVІІ ст.
24.	за загальним № 43	“ – “ 1792 р.; ампир.
25.	те-ж	діскос з гравировного половини ХVІІІ ст.
26.	те-ж	“ – “ з архаїстичного гравировного пол. ХVІІІ ст.
27.	43/49	малий тільний хрест ХVІІ ст.
28.	43	Оклад невеличкої ікони ХVІІ р.; дуже цінна археологічна річ (філігрань).
29.	40	хрест тільний; московська робота ХVІІ ст. – надзвичайно цінна археологічна річ.
30.	35	хрест початку ХІХ в. чеканної роботи.
31.	33	чаша 1795 року з богатішою гравир. в ст. ампир

32.	34	чаша з вкладним написом 1788 р. з емалью – цінний зразок місц. пов. мистецтва.
33.	43	Дві невеличких подв. іконки місцевої кустарної роботи поч. XIX в.

ЗАМ. ГОЛОВЧ ГУБМУЗЕЮ [подпись]

інструктор ГУБМУЗЕЮ [подпись] представник Р.К.І. [подпись]

(ДАЧО. Ф. Р-305. Оп. 1. Спр. 1859. Арк. 56–56 зв.)

Referenses

Danylenko, V. M., Kasianov H. V., Kulchytskyi S. V. (1991). Stalinizm na Ukraini. 20–30-ti roky [Stalinism in Ukraine. 20–30s]. Kyiv, Ukraine.

Pashchenko, V. (2004). Bilshovytska derzhava i pravoslavna tserkva v Ukraini 1917–1930-ti roky [Bilshovitsk State and Orthodox Church in Ukraine 1917–1930s]. Poltava, Ukraine.

Radianska vlada ta pravoslavna tserkva na Chernihivshchyni u 1919–1930 rr. Zbirnyk dokumentiv i materialiv [Soviet authority and the Orthodox Church in Chernihiv region in 1919–1930s. Collection of documents and materials] (2010). Chernihiv, Ukraine.

Vanzhula, O. (2017). Dolia chernihivskoho Spaso-Preobrazhenskoho soboru za chasiv mizhkonfesiinoho protystoiannia u 20-kh rr. XX st. [The fate of the Transfiguration Cathedral in Chernihiv during the interfaith confrontation in the 1920s]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 4, 94–106.

Блакитний Максим Михайлович – кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського (вул. Музейна, 4, м. Чернігів, 14000, Україна).

Blakytny Maksim M. – Ph.D. in Historical Sciences, deputy director for research of the Chernihiv historical museum named after. V. V. Tarnovsky (4 Muzeina Street, Chernihiv, 14000, Ukraine).

E-mail: maksim_a@ukr.net

TO THE HISTORY OF REMOVAL VALUES OF PRECIOUS METALS BY THE SOVIET AUTHORITY IN THE CHERNIGIV REGION (1921)

*The purpose of the article is to characterize the predatory policy of state terror of Soviet Russia regarding the forcible confiscation of valuables from precious metals from the civilian population, church communities and monasteries in the Chernihiv region in 1921. In the early 1920s the leadership of Soviet Russia had taken a criminal course on the mass confiscation of articles made from precious metals and precious stones. It was a large-scale campaign to confiscate valuable property from the population, and it included the confiscation of valuable possession from the church, which was accompanied by anti-religious propaganda. If in 1918–1920 the Bolsheviks carried out confiscations during hostilities, in 1921–1922 the mass plunder of the population took place in peacetime, but with the involvement of the army. The unprecedented action of extracting precious metals from the civilian population, church communities and monasteries took place in several stages. The decision to start a villain campaign to confiscate precious metal products was made by the government of Soviet Russia, the Council of People's Commissars, and implemented by puppet officials of Soviet Ukraine. The campaign to seize valuables took place in 12 counties of Chernihiv province. **The scientific novelty** is that for the first time some documents from the State Archive of Chernihiv region were published, which cover the features of the first stage of confiscation of valuable property from the population and monasteries in Chernihiv region. The proposed documents reveal some episodes of forced confiscation of valuables from the civilian population of Chernihiv, the beginning of*

the looting of churches and monasteries (for example, the confiscation of the silver crab of St. Theodosius from Borisoglebsk Cathedral of Chernihiv and the property of Maksakivsky Monastery in Sosnytsia county). Also, there were attempts to save cultural valuables by researches and the museum employees V. Shugaevsky and B. Pilipenko. The decision on seizure and confiscation was made by the board of the Chernihiv Provincial Extraordinary Commission. Things were transferred to the provincial financial department in Chernihiv. Later, secular and cult silver was sent to GOHRAN (State Treasure of the Russian Socialist Federal Soviet Republic, Moscow). Jewelry, household items, and banknotes were confiscated from the civilian population and masterpieces of Ukrainian goldsmiths, spiritual shrines, silver icons, cult objects – from churches and monasteries. **Conclusions.** The beginning of confiscations of precious metal products in churches and monasteries was the prologue to the great anti-church campaign of 1922, which was accompanied by a mass looting of churches in the Chernihiv province. As a result of the forcible seizure of valuable property in 1921, Chernihiv region and the Ukrainian people lost a large number of material values, cultural, artistic, spiritual works and shrines.

Key words: values, silver, Chernihiv province, church, monastery.

Дата подання: 23 квітня 2021 р.

Дата затвердження до друку: 30 квітня 2021 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Блакитний, М. До історії вилучення радянською владою цінностей із дорогоцінних металів на Чернігівщині (1921 р.). *Сіверянський літопис*. 2021. № 3. С. 60–69. DOI: 10.5281/zenodo.5089659.

Цитування за стандартом APA

Blakytny, M. Do istorii vyluchennia radianskoioi vladoiu tsinnostei iz dorohotsinnykh metaliv na Chernihivshchyni (1921 r.) [To the history of removal values of precious metals by the soviet authority in the Chernigiv region (1921)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 3, P. 60–69. DOI: 10.5281/zenodo.5089659.

